

УДК 334.012.64 + 330.341.1

Л. Д. ГЛУЩЕНКО, М. В. БАЛЬЗАН
Вінницький національний технічний університет

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ З ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ІННОВАЦІЯМИ

На основі аналізу вітчизняного та світового досвіду обґрунтовано важливість державної підтримки розвитку малих підприємств з технологічними інноваціями та сформовано основні умови їх ефективного розвитку, які включають економіко-правові аспекти.

Ключові слова: розвиток, малі промислові підприємства, технологічні інновації, вітчизняний та світовий досвід.

L. D. GLUSCHENKO, M. V. BALZAN
Vinnitsia National Technical University

NATIONAL AND WORLD EXPERIENCE OF SUPPORT TO THE DEVELOPMENT OF SMALL INDUSTRIAL ENTERPRISES WITH TECHNOLOGICAL INNOVATIONS

Based on the analysis of national and international experience the importance of government support to small enterprises with technological innovation is proved. The basic conditions for their effective development, including economic and legal aspects are formed. To encourage the development of small industrial enterprises with technological innovation the most effective is the introduction of specially designed programs financing of small industrial enterprises with technological innovation, provide on a competitive basis grants to support concessional lending and investments. The development of technological innovation largely depends on tax and credit policy of the state, and their active implementation of the market on the level of development of the system of public order and interaction terms of small industrial enterprises with technological innovation and large enterprises.

Keywords: development, small industrial enterprises, technological innovation, national and global experience.

Постановка проблеми. Сьогодні в усіх розвинених країнах реалізується активний пошук соціальних і організаційних змін, які зможуть відкрити шляхи до нових форм способу життя і споживання, а також дозволять ослабити або повністю зняти інституціональні бар'єри на дорозі поширення нових технологій.

Масовий розвиток підприємництва та інноваційна спрямованість економік індустриальних зарубіжних країн змушує вітчизняних науковців переглядати підходи до розвитку малих промислових підприємств. Малі промислові підприємства, які розробляють та впроваджують інновації починають конкурувати у таких галузях економіки як електроніка, біотехнологія, фармацевтика і набувати нової ролі, стаючи однією з найважливіших форм реалізації сучасного етапу науково-технічної революції. Малі промислові підприємства починають відігравати важливу роль в сфері розробки і впровадження технологічних інновацій в якості центрального компонента світової економіки. Доступність проведення науково-дослідних розробок сприяє активному розвитку малих промислових підприємств, а впровадження інновацій дає можливість підійматись на нові рівні і забезпечувати технологічні переваги над існуючими конкурентами.

Незважаючи на успішний світовий досвід функціонування малих промислових підприємств з технологічними інноваціями (МППТІ), сучасний стан розвитку відповідних вітчизняних підприємств не відповідає вимогам та стандартам, які забезпечують економічне зростання в цивілізованому світі. В даний час можна говорити лише про високу потенційну оцінку значення малих промислових підприємств з технологічними інноваціями, реальне ж виконання своїх основних функцій вони проводять недостатньо активно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підходи до розвитку малих промислових підприємств є предметом дослідження зарубіжних і вітчизняних фахівців. Особливості розвитку та напрямки державного регулювання малих промислових підприємств знайшли відображення в працях О. Амоші, Б. Буркинського, З. Варналія, В. Геєця, О. Кузьміна та інших. Особливості інноваційної діяльності малих промислових підприємств досліджували Л. Андріанова, А. Бутенко, С. Васильчак, В. Зянько, М. Меркулов та інші. Водночас публікації, які присвячені дослідженню вітчизняного та світового досвіду підтримки розвитку МППТІ практично відсутні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інноваційна діяльність більше не вважається сферою виключно великих підприємств. В даний час інноваційний процес перетворився в самостійний вид діяльності, в якому особливе місце займають МППТІ, які здатні швидко пристосовуватися до нових вимог, що висувуються науково-технологічним прогресом, а також гнучко реагувати на споживчі запити, освоюючи випуск унікальної продукції або специфічних послуг для окремих ринкових сегментів. Всупереч закономірностям розвитку ринкової економіки зарубіжних країн, де спостерігається стрімке зростання інноваційної активності, українська дійсність в сфері розвитку інновацій лише починає набирати оберти. Технологічне відставання України по ряду визначальних напрямів розвитку науки і техніки

(електроніка, біотехнологія, машинобудування та ін.) є результатом неефективного вирішення питань пов'язаних з розробкою та впровадженням технологічних інновацій і використанням науково-технічного потенціалу.

Процес накопичення і осмислення вітчизняного і зарубіжного досвіду в галузі створення економіко-правових умов для здійснення МППТІ своєї ролі в національному господарстві країни набуває особливої актуальності в умовах, коли Україна стоїть перед історичним вибором стратегії свого економічного розвитку.

Цілями статті є дослідження вітчизняного і світового досвіду розвитку МППТІ для його врахування при розробці науково-практичних рекомендацій ефективного розвитку вітчизняних МППТІ.

Виклад основного матеріалу

Світова практика показує, що саме малий бізнес є головним інноватором в будь-якій країні, але необхідно зазначити, що така ситуація складається при обов'язковій підтримці держави.

Більшість фахівців визнають, що основні проблеми, які заважають розвитку нормальних ринкових відносин і малого підприємництва, зокрема, – це проблеми макрорівня, і вони виникають у будь-якого підприємства на будь-якому етапі розвитку. Серед стримуючих факторів, які негативно впливають на розвиток вітчизняних МППТІ, необхідно вказати такі як недосконалість податкової та фінансово-кредитної системи, відтік з країни кваліфікованих кадрів, загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, високий рівень інфляції, низький рівень платоспроможності населення, корупція [1, с.63].

Зрозуміло, що саме держава орієнтована на збільшення сукупного суспільного блага. Тому інноваційний розвиток національної економіки може забезпечити тільки держава. Проблемою в нашій державі є не тільки низький рівень ВВП, а й те, що Україна не додержується законодавчо визначеної норми державного фінансування науково-технічної діяльності – 1,7 % ВВП. Цей показник у зарубіжних країнах відповідає: США – 6-7 %; Великобританія, Франція, Італія – 4-5 %; Японія – 3-3,5 %; Росія – 2,6-2,8 % [2, с.121]. Кількість інноваційно-активних промислових підприємств в Україні протягом останніх десяти років коливається на рівні 10–13 %. Питома вага інноваційної продукції на протязі останніх років має тенденцію спаду.

В Україні МППТІ можна визнати одним з найбільш вразливих суб'єктів ринкових відносин. Ефективність таких підприємств в умовах сучасних українських реалій є досить низькою. Кількість МППТІ скорочується з року в рік, а для більшості з тих, що працюють, є характерним стан стагнації.

Наука, технології та інновації визнані критичними чинниками економічного розвитку і національної конкурентоздатності, що зафіксовано в різних державних програмах. Однак, інноваційна модель розвитку в Україні не працює. Наприклад, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3], «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [4], «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [5] не діють на практиці, фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності постійно скорочуються, а стимули і пільги скасовуються. Перетворення результатів наукової-технічної діяльності на економічне зростання України відсутнє як на рівні держави, так і на рівні підприємства.

Загальнодержавна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр. наголошує на тому, що наявний стан розвитку малого і середнього підприємництва свідчить про необхідність реалізації активної та виваженої державної політики у відповідній сфері з урахуванням галузевих та регіональних особливостей [6]. Разом з тим, масштабні національні програми сприяння розвитку малих промислових підприємств та інновацій мають обмежений позитивний вплив на ситуацію в економіці. Це можна довести на прикладах «Державної програми розвитку промисловості на 2003–2011 рр.» [7], «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізації викликів» [8], Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури в 2009–2013 роках» [9], «Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері» [10]. Ці програми не отримали коштів з державного бюджету та їх основні завдання (принаймні у 2009 і 2010 рр.) не були виконані. Одна з причин, чому національні програми інноваційної політики не досягають своїх цілей, полягає в тому, що вони не підтримуються конкретними інструментами політики, якими б ефективно управляли державні інститути, що відповідають за виконання завдань інноваційного розвитку та розвитку МППТІ. Наприклад, Податковий кодекс України скасовує і об'єднує всі окремі податкові закони та правила, які діяли в Україні, але не вносить змін на користь розвитку МППТІ. Тому до Податкового кодексу слід внести поправки, які б передбачали стимули для їх розвитку.

Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України, являє собою документ, що описує поточну ситуацію в інноваційній системі України та встановлює основні цілі інноваційного розвитку. Метою Програми є «створення сприятливих умов для залучення інвестицій в базові галузі промисловості та розвиток інноваційної інфраструктури, підвищення ефективності державної підтримки, збільшення інвестицій, кредитування економіки, державних капітальних інвестицій, а також забезпечення їх концентрації для модернізації виробництва та впровадження високих технологій» [11]. Як і в інших державних політичних ініціативах, програма не передбачає будь-якого (принаймні приблизного) бюджету для реалізації інноваційних проектів.

Така ситуація може привести до того, що наступні закони про державний річний бюджет будуть утримуватися від надання фінансування підприємствам в рамках цієї програми. Також в Україні існують численні регіональні програми, але жодна з них не може слугувати моделлю для інших, оскільки кожна програма має певні недоліки.

Основні недоліки регіональних інноваційних програм полягають у відсутності або недостатньому фінансуванні, широкому визначенні цілей, відсутності елементів моніторингу та оцінювання. Наприклад, серед очікуваних результатів виконання Цільової економічної програми "Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки", яка була направлена на розвиток пріоритетних секторів економіки і ключових інноваційних виробничо-технологічних кластерів Одеської області, було заплановано подвоїти кількість підприємств, що впроваджують технологічні інновації; створити понад 2000 нових робочих місць для висококваліфікованих фахівців; збільшити частку інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції до 17%. На жаль ця програма так і залишилась проектом [12].

Місцеві органи влади в Україні не мають реальних механізмів для реалізації інноваційних програм, а мають лише формальне право для їх розробки. Слід також підкреслити, що більшість регіональних програм інноваційного розвитку в регіонах Європи засновані на певних інноваційних проектах, у той час як не всі українські регіональні інноваційні програми містять список інноваційних проектів. Допомога суб'єктам інноваційного бізнесу передбачає надання субсидій за рахунок коштів державного бюджету, гарантій за кредитами і зобов'язаннями МППТІ, спеціальних податкових режимів, спрощеної системи бухгалтерської звітності, забезпечення майном на пільгових умовах, сприяння патентуванню винаходів, досягнень, а також державної реєстрації результатів інтелектуальної діяльності, створених малими промисловими підприємствами, формування механізму розподілу державного замовлення та ін. Однак масштаби пільг є недостатніми, а розміри допомоги не сприяють масовому розвитку малих промислових підприємств та стимулюванню їх активності. Основна проблема розвитку МППТІ полягає в тому, що економіка сучасної України орієнтується на великомасштабне стандартизоване виробництво, переважно в сировинних галузях. Тому для збільшення числа таких підприємств в країні та підвищення їх активності необхідно, щоб модель національної економіки України базувалася на гнучкій виробничій спеціалізації та мала інноваційно-інвестиційну спрямованість.

Нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності у Великобританії, Німеччині, Франції, Фінляндії, Кореї, Японії та інших країнах направлене, по-перше, на створення такої структури економіки, яка зацікавлена в постійному впровадженні інновацій, а по-друге, на підтримку середовища, яке сприятливо впливає на діяльність інноваційних підприємств [6]. На даний час в країнах Європейського союзу співробітництво МППТІ з державою здійснюється в рамках спеціально розроблених рамкових програм. Майже половину європейських кластерних програм класифіковано як пов'язаних або з політикою у сфері промисловості і підприємництва або з політикою у сфері науки і технологій [13, с.100]. Приблизно одна з чотирьох програм пов'язані з регіональною політикою. Так, перша європейська програма, якою передбачено підтримку інновацій та технологічного трансферу (Specific Program for Innovation and Technology Transfer – SPRIT), прийнята в 1983 р. була орієнтована на формування співпраці між малими промисловими підприємствами з технологічними інноваціями, науково-дослідними інститутами, університетами і великими підприємствами. Третя Рамкова програма містила «пілотний» проект створення мережі малих промислових підприємств (National Contact Point networks). У рамках четвертої програми ЄС отримав розвиток міжнародний інноваційний Центр «Innovation Relay Center – IRC», який забезпечив експертну підтримку малих промислових підприємств з 30 країн ЄС в галузі трансферу технологій. Підтримка малого інноваційного підприємництва стала пріоритетним напрямком і П'ятої Рамкової програми ЄС (1998–2002 рр.) [13, с. 54].

Шоста Рамкова програма з наукових досліджень та технологічного розвитку (2002–2006 рр.) спрямовувалась на об'єднання європейської науки та зміцнення технологічної бази ЄС у сфері промислового виробництва [14]. Програма передбачала сім тематичних напрямків: геноміка і сучасні біотехнології, інформаційні технології, нанотехнології та виробництва з «штучним інтелектом», аеронавтика та космос, безпека та якість продуктів харчування, глобальна зміна клімату, управління товариством з інноваційною домінантою у розвитку. При реалізації зазначених напрямків особливе місце відводилося і для малих промислових підприємств, які займаються розробкою та впровадженням інновацій. Їх діяльність активно підтримувалася через стимулювання вступу таких підприємств в різні інтеграційні об'єднання.

Сьома Рамкова програма наукових досліджень і технологічного розвитку (The Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration) була прийнята на 2007–2013 роки з метою формування єдиного Європейського Дослідницького Простору (European Research Area) [15]. Метою цієї програми було прискорення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки Європи за допомогою інвестування в знання, інновації та людський капітал. Сьома Рамкова програма містила напрями відповідно основних завдань інноваційної політики європейських країн: співробітництво, ідеї, люди, ресурси. Особливістю програми за напрямом «Співробітництво» було сприяння ініціативам, які базувалися на довгостроковому партнерстві приватного і державного секторів економіки, а також кооперації малого і великого бізнесу. Всі проекти Сьомої Рамкової програми ЄС передбачали активну участь малих та

середніх підприємств у реалізації інноваційної політики Європи, яка включала також заходи підтримки їх зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечило доступ МППТІ, в тому числі й українських, до єдиного європейського ринку, отримання ними необхідної інформації, впровадження системи прикордонного держзамовлення, розширення міжнародних інвестицій, вдосконалення правил зовнішньої торгівлі, навчання особливостям експортно-імпортової взаємодії та страхування експортних операцій.

Європейська Рада затвердила стратегію соціально-економічного розвитку Євросоюзу на період до 2020 року «Європа 2020: Стратегія інтелектуального, стійкого і всеосяжного зростання», яка повинна забезпечити високий рівень зростання та зайнятості в ЄС. Для реалізації Стратегії передбачено інвестування 3% ВВП ЄС у дослідження та розробки [16, с.168].

Однією з особливостей становлення системи підтримки МППТІ в Україні є практична відсутність спеціалізованої інфраструктури консалтингових послуг. На сьогоднішній день формування такої структури носить хаотичний характер. У результаті цього ступінь інформованості МППТІ про наявність консалтингових підприємств і характер їх послуг залишається низьким. Такі потреби як консалтинг з проблем оформлення проектів, їх експертної оцінки, аналізу патентної відповідності, організації фінансування залишаються незадовільними.

За кордоном вирішення цієї проблеми знайдено завдяки функціонуванню Інтернет-Академії для підприємців-початківців (Online Academy for New Firm Founders), що консулює бізнесменів з організаційних, управлінських і фінансових питань, а також Клуби інвесторів (Inventors Clubs – INSTI), в яких обмінюються досвідом інвестори і підприємці-початківці. Формування мереж «бізнес-ангелів» сприяє підвищенню інформованості ринку і зниженню інноваційних ризиків, а також більш тісній співпраці між інвесторами та МППТІ.

Інформаційне забезпечення діяльності МППТІ має передбачати отримання повної та своєчасної правової, економічної, статистичної, виробничо-технічної, маркетингової інформації з боку органів державної влади та місцевого самоврядування за допомогою спеціально створених інформаційно-аналітичних центрів, спеціалізованих баз і банків даних, інформаційних систем та телекомунікаційних мереж, сучасних електронних та Інтернет технологій.

На сьогодні в Україні відсутній механізм спільного фінансування проектів, включених до різних державних програм за рахунок коштів підприємств, приватних інвесторів, бізнес-ангелів, або місцевих бюджетів. Відсутні програми щодо створення нових підприємств або комерціалізації інноваційних результатів. Інновації в у промисловому секторі, в основному, фінансуються з власних коштів підприємств, що підтверджує обмеженість інших джерел фінансування інновацій. Тому для підтримки розвитку повинна бути розширена система державних замовлень на продукцію малих промислових підприємств з технологічними інноваціями.

В Україні практично відсутнє державне регулювання трансферу технологій, які створені приватними авторами (винахідниками) при здійсненні міжнародної торгівлі. Законом України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” лише передбачено контроль з боку держави за придбанням технологій, на купівлю або використання яких виділяються державні кошти [17]. За придбанням нових технологічних досягнень контроль відсутній, що актуалізує проблему якості придбаних інновацій.

Перспективним шляхом в цьому напрямку є партнерство з організаціями, які мають успішну практику посередництва у трансфері технологій. Найкращим прикладом такої практики є мережа підприємств Європи (Enterprise Europe Network (EEN)), успіх якої сприяв тому, що уряди чотирьох континентів заснували центри EEN поза межами Європи [13, с.82].

Ринок фінансових послуг для малих промислових підприємств з технологічними інноваціями в Україні є досить обмеженим. Великі банки лише останнім часом стали активно співпрацювати з малими промисловими підприємствами, система небанківського мікрофінансування знаходиться в стадії формування, венчурний капітал в країні ще є порівняно молодим і тільки набирає обертів, механізми розміщення акцій МППТІ на фондовому ринку відсутні. Для отримання кредиту малому підприємству необхідно здійснювати свою діяльність не менше шести місяців. Крім того кредит надається під заставу майна позичальника або майнових поручителів. Відсоткові ставки за кредитом коливаються в межах 18–25%. За даними рейтингових агентств з десяти малих промислових підприємств, які звертаються за кредитом до банку, гроші отримати може лише одне. Це свідчить про значний незадоволений попит з боку малих промислових підприємств з технологічними інноваціями на фінансові ресурси.

Разом з тим, у Німеччині МППТІ, які вкладають кошти в модернізацію виробництва, освоєння випуску нової продукції або в заходи з раціоналізації використання енергії, надаються пільгові кредити в обсязі до 50% від коштів, які витрачає на ці цілі саме підприємство, а банківські кредити на придбання нового обладнання підлягають страхуванню з коштів державного бюджету. В Італії пільгові кредити на технологічні інновації надаються в сумі до 80% вартості інноваційного проекту на термін до 15 років [18, с. 10].

Для реалізації напрямів підтримки МППТІ державі необхідно забезпечити стабільність та конкурентоспроможність банківського сектора, а також переорієнтувати його на інтереси малих

промислових підприємств. Проведена державою політика повинна стимулювати надання банками кредитів МППТІ. Особлива допомога повинна надаватися малим промисловим підприємствам тими кредитними організаціями, в яких є частка держави в статутному капіталі, бо якщо держава зацікавлена у розвитку цього сектора економіки, то вона повинна взяти на себе провідну роль у створенні сприятливих умов для кредитування хоча б у «власних» банках. Фінансування діяльності вітчизняних МППТІ також доцільно здійснювати, використовуючи державно-приватне партнерство, залучаючи не тільки державні кошти, але і кошти венчурних фондів, великих підприємств, комерційних банків.

Для зниження невизначеності і ризиків, що виникають при фінансуванні МППТІ, дуже важливо задіяти і такий механізм, як банківське страхування за участю держави, яка відіграє роль страховика, пропонуючи банкам послуги із перестраховання. Для залучення інвестицій на фондовому ринку необхідно розвивати спеціалізовані платформи, де повинні бути створені більш зручні режими роботи, спрощені умови емісії цінних паперів, а також інститут лістингових агентств. Збільшення обсягів венчурного інвестування можливе тільки за рахунок створення сприятливих правових умов, зокрема й тих, що стосуються прав на інтелектуальну власність.

Дослідження фахівців-економістів не виявляють механічного зв'язку між інвестиціями у сектор науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) та інноваціями. На практиці, технологічні інновації рідко є результатом діяльності окремого підприємства чи установи, що діє самостійно. Відтак, уряди зарубіжних країн скеровують ресурси на розвиток кластерів підприємств, формування зв'язків з дослідницькими установами і університетами та сприяють поширенню знань. Промислова кластерна політика країн ЄС передбачає підтримку провідних індустріальних кластерів і сфокусована на підтримці розвитку малого та середнього бізнесу через активне впровадження інновацій. Кластерні ініціативи є популярним засобом проведення промислової політики та є провідними заходами з підвищення конкурентоспроможності як регіонів так і самих підприємств [13, с.97].

На жаль, існуючі в Україні заходи державної підтримки не зацікавлюють МППТІ до взаємодії з підприємствами більшого розміру, науковими та освітніми організаціями, що негативно позначається на їх стійкості та конкурентоспроможності. Заходи державної підтримки не стимулюють також великі підприємства і фінансові організації співпрацювати з МППТІ. Це знижує можливості перетворення їх інноваційно-технологічного потенціалу в економічні результати.

Разом з тим, у світовій практиці вже склалися основні форми підтримки МППТІ, зокрема й у межах кластерів. до числа таких форм входять: дотації на НДДКР (у розвинених країнах); пряме фінансування, яке включає субсидії та позики (Франція, США, Німеччина, Швеція); зниження ставок державного мита (Австрія, Німеччина, США); безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безкоштовні послуги патентних повірених, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина) [18, с.19].

Найважливішим стимулюючим фактором інноваційного розвитку економіки в цілому та МППТІ зокрема є податкова політика держави. Податкові пільги для надання допомоги МППТІ широко застосовують в промислово розвинених країнах заходу, причому їх вибір залежить від цілей технологічної та інноваційної політики в країні, рівня розвитку підприємництва, стану господарського середовища, що забезпечує нормальне функціонування цього сектора економіки. У світовій практиці існує безліч варіантів податкових пільг. Стосовно МППТІ можна виділити такі: зниження податкових ставок на прибуток, який використовується на фінансування НДДКР, придбання високотехнологічного обладнання та інші цілі, пов'язані з інноваційною діяльністю; зменшення оподаткованої бази на величину витрат, які спрямовуються на проведення НДДКР, і які в деяких країнах значно перевищують самі витрати на дослідження (в Сінгапурі до 200%, Австралії – 175%, Англії – 125%, а для малих і середніх підприємств – 150%); так званий дослідницький (інвестиційний) податковий кредит, що надає можливість відстрочки податкових платежів з прибутку, який використовується на інноваційні цілі і сприяє зниженню загального податкового навантаження (США, Японія, Франція, Іспанія, Ірландія, Канада, Нідерланди); включення витрат на НДДКР у собівартість продукції; податкові канікули на прибуток, отриманий від впровадження інноваційних проектів, що надається на кілька років; встановлення пільг з оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання запатентованих винаходів, корисних моделей, ноу-хау та інших об'єктів інтелектуальної власності [18, с.10]. У Франції малі та середні підприємства можуть скористатися дослідницьким податковим кредитом, щоб профінансувати 30–40% витрат на НДДКР, причому ці кошти відшкодовуються негайно, тому що підприємство має право вирахувати ці витрати з податку на прибуток [19, с.7]. Сучасна податкова система в Україні, не зважаючи на проведені реформи, вимагає подальшого удосконалення.

Крім того, діяльність вітчизняних МППТІ ускладнюється в зв'язку з недостатнім числом кваліфікованих менеджерів, які займаються управлінням окремими інноваційно технологічними проектами, що формують умови для інноваційної поведінки персоналу, а також впливають на підвищення технологічного потенціалу організації, а через нього на зростання вартості інновацій на внутрішньому та зовнішньому ринку. Така ситуація передбачає активну участь держави у підготовці та перепідготовці фахівців в області менеджменту технологічних інновацій, підтримки вузів, які впроваджують нові програми і форми організації навчання, у створенні спеціалізованих освітніх центрів, формуванні і поширенні інноваційної ідеології в суспільстві.

Державна інноваційна політика України не зосереджена на розвитку МППТІ, що не відповідає загальним світовим та європейським тенденціям. Вона не створює умов для діяльності підприємств. МППТІ не мають мотивації для перетворення результатів досліджень та розробок у нові товари і послуги, та для проведення власних НДДКР. До того ж існує низький рівень інноваційної співпраці.

Відтак, необхідно інтегрувати інноваційну політику з політикою розвитку МППТІ та розвитком промисловості.

Висновки

Аналізування вітчизняної та світової практики доводить, що розвиток МППТІ залежить від створених державою умов, які спрямовані на підтримання середовища, що сприятливо впливає на діяльність МППТІ.

Світова практика доводить, що ефективність розвитку малих МППТІ істотно залежить від того, які умови створені для функціонування бізнесу: забезпечення єдиних вимог до всіх підприємств, що займаються технологічними інноваціями, підвищення інвестиційного клімату в країні, формування зацікавленості і відповідальності господарських структур за результати роботи, зниження обсягу бюрократичних процедур тощо. Державна підтримка малих промислових підприємств з технологічними інноваціями в Україні, орієнтована в основному на національний ринок. Вона не враховує, що в умовах глобалізації саме МППТІ стають активними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Сприяючи посиленню інтеграційних процесів на мікро- і макrorівнях, вони зміцнюють міжнародні економічні відносини. Пропоновані урядом заходи не завжди орієнтовані на розширення зовнішньоекономічної діяльності МППТІ, їх експортну орієнтацію і вихід на світовий ринок.

Для стимулювання розвитку МППТІ найбільш ефективним є впровадження спеціально розроблених програм фінансування МППТІ, надання на конкурсній основі грантів, підтримка пільгового інвестування і кредитування. Освоєння технологічних інновацій значною мірою залежить від податкової та кредитної політики держави, а активне їх впровадження на ринок – від рівня розвитку системи державного замовлення і умов взаємодії МППТІ і великих підприємств.

Вивчення досвіду законодавчого забезпечення діяльності зарубіжних малих промислових підприємств дозволило виявити основні фактори їх підтримки: формування максимально сприятливих умов для використання національних і світових технологічних досягнень у промисловому виробництві; розвиток патентно-ліцензійної діяльності; регулювання умов комерціалізації та передачі технологій; створення правової основи міжнародної діяльності у сфері виробництва інноваційної продукції та трансферу технологій [20].

Тому у державних програмах підтримки розвитку МППТІ також повинні бути передбачені відповідні заходи.

Відсутність можливостей у вітчизняних МППТІ залучати кошти у свій розвиток та наявність значних труднощів при розробці і впровадженні нових продуктів та процесів дуже часто не дозволяє їм пов'язувати свою діяльність з технологічними інноваціями. Подібна ситуація свідчить про недоліки в сфері державної підтримки МППТІ. Тому є необхідним вивчати і використовувати досвід розвинутих зарубіжних країн для розробки власних науково-практичних рекомендацій для ефективного розвитку МППТІ.

Література

1. Виговська В.В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В.В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 59–63.
2. Шмігельська З.К. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств та можливості його адаптації в ринковій економіці України / З.К. Шмігельська // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2 (3). – С. 119–128.
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» станом на 05.12.2012, № 1977–ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України : офіц. вид. ВВР. – 1992. – №12. – Ст. 165. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
4. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» станом на 05.12.2012, № 2623–ІІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України : офіц. вид. ВВР. – 2014. – № 2-3. – Ст. 41. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
5. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» станом на 02.12.2012, № 1602–ІІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України : офіц. вид. ВВР. – 2000. – № 25. – С. 195. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
6. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки» станом на 28.08.2013, № 641-р. [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p>.
7. Постанова КМУ «Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003-2011 роки» станом на 11.02.2004, № 1174 [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-p>.

8. Постанова ВРУ «Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» станом на 21.10.2010, № 2632–VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України : офіц. вид. ВВР. – 2011. – № 11. – Ст. 72. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2632-vi>.

9. Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009–2013 роки» станом на 02.11.2012, № 447 [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-p>.

10. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері» станом на 10.09.2012, № 691–р. [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-p>.

11. Постанова КМУ «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» станом на 02.02.2011, № 389 [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-p>.

12. Постанова КМУ «Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки» станом на 02.11.2012, № 447 [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-p>.

13. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України : проект ЄС "Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні" / ред. : Гудрун Румпф, Джордж Строгиллопулос, Ігор Єгоров. – К. : Фенікс, 2011. – Т. 1. – 214 с.

14. The Sixth Framework Programme covers Community activities in the field of research, technological development and demonstration (RTD) for the period 2002 to 2006. URL: http://ec.europa.eu/research/fp6/pdf/fp6-in-brief_en.pdf

15. The Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration. URL: http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html.

16. Стойко І. Український ринок інновацій та його перспективи у стратегії «Європа 2020» [Електронний ресурс] / І. Стойко, Л. Мельник // Соціально–економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 1 (6). – С. 164–172.

17. Семиноженко В. Яка інноваційна політика потрібна Україні? [Електронний ресурс] / В. Семиноженко // Урядовий кур'єр. – 28.10.2012. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/yaka-innovacijna-politika-potribna-ukrayini>.

18. Рекомендации по усилению роли малых и средних инновационных предприятий в странах содружества независимых государств [Електронний ресурс] : доклад Всемирной Организации интеллектуальной собственности. – 45 с. – Режим доступу : http://www.wipo.int/export/sites/www/dcea/ru/pdf/tool_6.pdf.

19. Debauge F. 78% du credit d'impt recherche est capt par les PME et ETI. Option France. № 1082. 21 juin 2010. P. 7

20. Аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства : проект ЄС "Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні" [Електронний ресурс]. – К. : Фенікс, 2011. – Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/2_UA.pdf.

References

1. Vygovs'ka V.V. Malyy biznes Ukrainy: suchasnyy stan i tendencyi rozvytku // Aktualni problemy ekonomiki, 2009. №1 (91). P.59–63.

2. Shmihelska Z.K. Zarubizhnyi dosvid upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu malykh i serednikh pidpriemstv ta mozhlyvosti yoho adaptatsii v rynkovii ekonomitsi Ukrainy // Stratehichni priorityty. – 2007. – 2 (3). – S. 119–128.

3. Pro naukovu i naukovo–tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 13.12.1991 № 1977–XII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.

4. Pro prioritytni napriamy rozvytku nauky i tekhniki: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 № 2623–III [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.

5. Pro derzhavne prohnozuvannya ta rozroblennia prohram ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 23.03.2000 № 1602–III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

6. Rozporiadzhennia KМУ «Pro skhvalennia Kontseptsiyi Zagalnodержavnoyi program rozvytku malogo i seredniogo pidpriemnytstva na 2014–2024 roky»: za stanom na 28.08.2013, №641-p. // Kabinet Ministriv Ukrainy. – Of. vyd. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p>.

7. Postanova KМУ «Pro skhvalennia Derzhavnoyi program rozvytku promyslovosti na 2003–2011 roky»: za stanom na 11.02.2004, №1174 // Kabinet Ministriv Ukrainy. – Of. vyd. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-p>.

8. Postanova VRU «Pro rekomendatsiyi parlamentskykh slukhan na temu «Strategiya innovatsiynogo rozvytku Ukrainy na 2010–2020 roky v umovakh globalizatsiynykh vyklykiv»: za stanom na 21.10.2010, №2632–VI // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – Of. vyd. VVR №11, 2011, st.72. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-p>.

9. Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia Derzhavnoyi tsiliovoyi ekonomichnoyi programy «Stvorennia v Ukraini innovatsiynoyi infrastruktury» na 2009–2013 roky»: za stanom na 02.11.2012, №447 // Kabinet Ministriv Ukrainy. – Of. vyd. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-p>.

10. Rozporiadzhennia KМУ «Pro skhvalennia Kontseptsiyi reformuvannya derzhavnoyi polityky v innovatsiyniy sferi»: za stanom na 10.09.2012, №691-p. // Kabinet Ministriv Ukrainy. – Of. vyd. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-p>.

11. Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia Programy rozvytku investytsiynoyi ta innovatsiynoyi diyalnosti v Ukraini»: za stanom na

02.02.2011, №389 // Kabinet Ministriv Ukrayiny. – Of. vyd. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-п>.

12. Postanova KМУ «Stvorennia v Odeskiy oblasti innovatsiynoyi struktury na 2009-2013 roky»: za stanom nf 02.11.2012, №447 // Kabinet Ministriv Ukrayiny. – Of. vyd. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-п>

13. Innovatsiina polityka: yevropeyskyi dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy [Tekst] / Proekt YeS "Vdoskonalennia stratehii, polityky ta rehuliuвання innovatsii v Ukraini" red.: Hudrun Rumpf, Dzhordzh Strohylopulos, Ihor Yehorov. – K.: Feniks, 2011. – T. 1. – 214 s.

14. The Sixth Framework Programme covers Community activities in the field of research, technological development and demonstration (RTD) for the period 2002 to 2006 URL: http://ec.europa.eu/research/fp6/pdf/fp6-in-brief_en.pdf

15. The Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration URL: http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html.

16. Stoiko I., Melnyk L. Ukrainyskyi rynek innovatsii ta yoho perspektyvy u stratehii «Yevropa 2020», Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava. – 2012. – Vyp. 1 (6). – P.164–172.

17. Semynozhenko V. Yaka innovatsiina polityka potribna Ukraini? Uriadovi kurier vid28.10.2012r. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/yaka-innovacijna-politika-potribna-ukrayini>.

18. Doklad Vsemirnoj Organizacii intelektualnoj sobstvennosti «Rekomendacii po usileniyu roli maly`x I srednix predpriyatij v stranax sodruzhestva nezavisimy`x gosudarstv». – 45s. URL: http://www.wipo.int/export/sites/www/dcea/ru/pdf/tool_6.pdf.

19. Debauge F. "78% du crdit d'impt recherche est capt par les PME et ETI" // Option France. – № 1082. – 21 juin 2010. – P.7.

20. Analiz zakonodavstva Ukrainy u sferi doslidzhen, rozrobok ta innovatsiinoi diialnosti ta propozyzii shchodo dopovnen do zakonodavstva. Proekt YeS "Vdoskonalennia stratehii, polityky ta rehuliuвання innovatsii v Ukraini". – K.:Feniks, 2011. URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/2_UA.pdf

Надійшла 12.01.2015; рецензент: д. е. н. Карачина Н. П.